

V zgoja in izobraževanje sta bila med redkimi področji, kjer je bil socialistični družbeni red sorazmerno uspešen, ker je v pretežno zao-stajajočih delih sveta izpopolnil ali sploh vzpostavil sistem javnega šolstva. Ta je deloval dovolj učinkovito, da je večinoma skoraj izkoreninil nepismenost, ki je bila v mnogih od teh dežel razmeroma visoka. Poleg tega je tudi dvignil raven statistično merljive splošne izobraženosti prebivalstva. Vsaj nekaj časa je bil uspešen tudi pri »vzgoji« – torej pri vcepljanju lojalnosti državljanek in državljanov družbenemu in političnemu sistemu. Hkrati je bil razmeroma uspešen tudi pri proizvodnji vrhunskega znanja, vendar pa so razlogi zunaj izobraževalnega sistema zakrivili zaostajanje za Zahodom na področju znanosti, po tem ko se je tam izkazala znanstveno-tehnološka revolucija, ki ji socialistični svet ni mogel slediti. Vzroki za to so še vedno predmet diskusije in precej negotovih ugibanj. Socialistični sistem je bil na drugih področjih seveda manj uspešen, zlasti na ekonomskem; vendar pa lahko najdemo podatke, ki pričajo o tem, da gospodarstva v socialističnih državah niso bila ves čas in nasploh vseskozi neuspešna. Veliko prepričljivih kazalcev, ki utemeljujejo dvom v trditve o »popolni zgrešenosti« socializma, navaja sociolog Göran Therborn (1996).¹ Gotovo bo sčasoma, torej z

¹ Tu žal ne moremo izčrpno navesti vseh Therbornovih argumentov, kaj šele mnogih metodoloških neoporečnih obdelanih tabel, ampak se bomo omejili le na nekaj izrazitejših pokazateljev, ki izpodbijajo razširjene stereotipne sodbe o razlogih za konec socializma. Če najprej pogledamo gospodarske kazalce, se izkaže, da se je v dolgi periodi od leta 1913 do 1960 socializem približal Zahodu. Po zgodovinskih ocenah so vzhodnoevropske dežele leta 1913 dosegale okoli 60 % bruto nacionalnega produkta (BNP) na prebivalca v primerjavi z zahodnimi. Po prvi svetovni vojni in v času do gospodarske krize je Vzhod padel na 55 % zahodnega BNP ter se je do leta 1938 zvišal na dve tretjini zahodnega BNP. Do leta 1950 se je razmerje neznatno popravilo v prid Zahodu, toda do leta 1960 se je zopet utrdilo na dveh tretjinah zahodnega BNP. Therborn sklepa, da je bilo povojno obdobje v Evropi vse do strukturne krize v sedemdesetih letih obdobje gospo-